

Advocaten kunnen in ethisch netelige situaties belanden. Hoe gaan ze dan te werk? Hoe denken ze over hun normen en waarden? Eberhard van der Laan: 'Het geloof dat slachtoffers baat hebben bij het recht, is door de ontwikkeling van het aansprakelijkheidsrecht bij mij steeds sterker geworden.'

Daniela Hooghiemstra
journalist

Mr. E.E. van der Laan (48 jaar, beëdigd 1984) is partner bij Kennedy van der Laan; hij was enkele jaren PvdA-fractievoorzitter in de Amsterdamse gemeenteraad. Hij heeft twee kinderen, van 14 en 17 jaar, en woont samen.

Wat vond u tot dusver uw belangrijkste zaak?

Eind jaren tachtig stond ik een fabrikant bij die vloerbedekking met een asbesthoudende onderlaag had geproduceerd. Er ontstond een heksenjacht, maar bij voorzichtige verwijdering kwam minder asbest vrij dan je inademde bij rijden door de Coentunnel. Gelukkig oordeelde de rechtbank dat de fabrikant geen verwijt te maken viel.

Wat is uw religie van huis uit?

Gereformeerd. Mijn moeder was religieus, vrijzinnig maar niet kerkelijk, mijn vader is zijn kerk altijd trouw gebleven. Toen ik als twaalfjarige op catechisatie hoorde dat de inca's kansloos waren voor de hemel omdat zij Jezus niet hadden erkend, wilde het er bij mij niet meer in.

Met welke regels bent u opgevoed?

Ik had fantastische, lieve ouders die na vijf kinderen opgevoed te hebben het bij mij als nakomertje wel een beetje geloofden. Er was dus veel vrijheid, maar sommige regels waren streng. Als je een boek leende, moest je het terugbrengen. Ik herinner mij dat ik een keer in de tuin aan het voetballen was met vriendjes. Er zat een jongetje bij dat een beetje maf was en niet zo goed voetbalde. Na een opmerking van mij heeft mijn vader mij er uitgepikt en naar mijn kamer gejaagd. Hij trad niet zo vaak op, maar als hij het deed,

Foto: Ineke Oostveen

had je wel in de gaten dat je fout zat.

Lijkt u op uw vader en moeder?

Op beiden. Mijn vader was huisarts, conservatief en antirevolutionair, maar in zijn handelen heel sociaal. Hij hielp patiënten die het niet konden betalen vaak gratis. Dertig jaar later kwam er dan een grote Mercedes voorschuiven om de bevalling alsnog te betalen. Mijn moeder was vooruitstrevend en vrijzinnig. Ze schreef brochures over euthanasie en abortus, maar hield als Groningse de buitenwereld meer op een afstand. Zo bezien ben ik misschien door geboorte al een sociaal-democraatje.

Stelt u zich voor- en nadat u handelt, terugkerende morele vragen?

Een veelgestelde vraag is of wat jij niet wilt dat jou geschiedt, je ook aan een ander niet laat geschieden. Dat leidt niet alleen tot betrokkenheid: het wordt door mijn omgeving soms ook als bemoeizucht ervaren.

Waar komt die bemoeizucht vandaan?

Calvinisten krijgen een groot verantwoorde-

lijkeidsgevoel mee. Als je je verantwoordelijk voelt, heb je sneller de neiging om in te grijpen. Ik heb snel, soms misschien te snel, het gevoel dat ik moet ingrijpen. Dit geldt voor veel ex-calvinisten. Onder sociaal-democraten vind je veel ex-calvinisten. Joop den Uyl was er ook een. Wat wij gemeenschappelijk hebben, is de ernst.

Was het niet makkelijker geweest om gelovig te zijn? Dan had u een kader waarbinnen u die ernst kon uitleven.

Mijn principes stroken grotendeels met die uit de bijbel, ik geloof alleen niet in het hiernamaals. Ik wil mijn broeders hoeder zijn, maar hoeft niet in de hemel te komen.

Bent u wel eens jaloers op het gemak waarmee katholieken, die wel kunnen biechten, het leven leiden?

Ik kan mij het benijdenswaardige van die levenshouding in abstracto voorstellen, maar het kritische gevoel van: 'Dat doe jij wel erg makkelijk', is toch altijd sterker. Als iemand slap gedrag vertoont, heb ik te snel

'Voelt u zich vaak schuldig?'
'Ja, maar het wordt geen kwelling, want ik ben ook advocaat van mijzelf'

‘Liegt u wel eens?’ ‘Nee’

de neiging om te roepen: ‘O, wat katholiek!’
Is uw wereld in te delen in calvinisten en katholieken?

De humanisten zijn er gelukkig ook nog. Omdat zij helemaal niet uit een gelovige traditie komen, kunnen zij het principe van leven en laten leven wat natuurlijker opbrengen.

Betrapt u zichzelf vaak op onvolkomenheden?

Ik ben vaak te laat met dingen. Omdat ik zo veel wil doen, blijft er altijd wat liggen.

Voelt u zich vaak schuldig?

Ja, maar het wordt geen kwelling, want ik ben ook advocaat van mijzelf. Daarmee bedoel ik niet dat ik recht praat wat krom is, maar wel dat ik mijzelf niet weggooi. Ik ga niet gebukt onder het leven.

Welke historische figuur vertegenwoordigt in uw ogen het hoogst denkbare morele gehalte?

Dat zijn er heel veel, maar als ik moet kiezen is het Churchill. Zelden was het zo nodig de vrijheid en de democratie te verdedigen als toen hij het deed en toen het voor velen allerm minst vanzelf sprak. Mijn vader is naar zijn begrafenis gegaan. Ik heb met de paplepel ingegoten gekregen dat ik nu Duits zou hebben gesproken als hij er niet was geweest.

En het laagst denkbare?

Dat is makkelijk. Dat was Hitler, met Stalin als goede tweede, of tweede slechte. Van de paradox met het vorige antwoord ben ik me bewust; zonder Stalin hadden Churchill en Roosevelt het wellicht niet gered.

Vindt u overspel een zonde?

Er niet over praten lijkt me altijd een zonde. Partners hebben recht op informatie. Dat is de norm.

Wanneer was u voor het laatst boos?

Ik vind me op over het gemak waarmee in allerlei publicaties de Nederlandse bevolking in de Tweede Wereldoorlog in de hoek van de grijze lafaards wordt gezet. Het is waar dat uit Nederland meer joden zijn gedeporteerd dan uit omringende landen, maar de oorzaak daarvan ligt niet bij een grotere lafheid van de Nederlandse bevolking.

Stel dat het waar is dat de meerderheid van de Nederlandse bevolking zonder zich te verzetten er maar het beste van maakte. Wat zou daar slecht aan zijn?

Die grote meerderheid accommodeerde niet zomaar, maar stond bloot aan een vreselijke

terreur die verzet heel erg moeilijk maakte. Het was dus niet gewoon grijs zoals sommigen beweren.

Zou u zelf in het verzet zijn gegaan?

Je kunt dat niet weten, en je kunt je er onmogelijk op laten voorstaan. Maar mijn gevoel zegt: verdomme, natuurlijk! Maar mijn verstand zegt dat veel goede mensen niet in het verzet zaten.

Welke zaak heeft u tot dusver persoonlijk het meest aangegrepen?

Dat betrof een afschuwelijk verkeersongeluk. Een motorrijder was met een snelheid van ten minste 150 kilometer per uur in de bebouwde kom uit de bocht gevlogen, waarbij een meisje van zes omkwam dat achter haar moeder fietste. De officier van Justitie zag er niet meer dan dood door schuld in, maar de ouders meenden dat onder deze omstandigheden sprake was van doodslag. De Hoge Raad heeft uiteindelijk uitgemaakt dat over de grondslag van de vervolging beklag kan worden gedaan. Andere slachtoffers en hun nabestaanden staan nu sterker ten opzichte van het Openbaar Ministerie en daarmee tegenover de dader.

Welke zaken weigert u en waarom?

Alle zaken waarvan ik niet geloof dat een eerlijke linie houdbaar is en waarvan ik verwacht dat ik niet de persoon ben om de linie te kunnen houden. Ik heb vroeger mijn portie drugsdealers en zedendelinquenten gehad. Zij geven mij geen levensvervulling. Er zijn tienduizend advocaten, dus kan ik zeggen: ga maar een deurtje verder.

Vindt u dat u door advocaat te zijn, een goed doel dient?

Ja. Ik geloof echt in het Recht en durf het met een steeds grotere hoofdletter te schrijven. Ik ben een vrucht van de jaren zeventig, toen heel kritisch naar het recht werd gekeken, als een soort onderdrukingsmacht. Maar Joop den Uyl zei al: de wet dient ter bescherming van de zwakkeren. Dat geloof, dat slachtoffers baat hebben bij het recht, is door de ontwikkeling van het aansprakelijkheidsrecht bij mij steeds sterker geworden. *In welk opzicht vindt u zichzelf beter dan de meeste andere mensen?*

Ik loop niet weg voor moeilijke situaties, en weet niet of dat voor de meeste andere mensen geldt.

In welk opzicht vindt u zichzelf slechter dan de

meeste andere mensen?

Ik neem te veel hooi op mijn vork en laat daardoor dingen te lang liggen.

Hebben uw kinderen het in alle opzichten beter dan u zelf vroeger?

Wij hadden vroeger meer zekerheden dan kinderen van nu. Hun wereld is diffuser, bijvoorbeeld vanwege de allochtonen en het wegvallen van de grote ideologieën. Ik zou er vaker moeten zijn om hen te helpen hun weg te vinden. Ook doodgewone dingen met ze doen, zoals klaverjassen of boodschappen doen.

Liegt u wel eens?

Nee.

Waarom niet?

Mijn vader en moeder zouden zich tegelijk in hun graf omdraaien.

Heeft u wel eens het gevoel dat u macht heeft over anderen?

Ja.

Hoe voelt dat?

Soms griezelig, maar dan treedt er gelukkig een alarmsysteem in werking, dat je die macht alleen op een eerlijke en verantwoordelijke manier mag gebruiken. Ik weet niet of dat altijd goed gaat.

Wat ligt wat u zelf betreft dichter bij de waarheid, de stelling ‘ik ben een goed mens’ of de stelling ‘ik ben een slecht mens’?

Het zou raar zijn als ik mezelf eerder een slecht dan een goed mens zou vinden. Dit doet mij denken aan de onvolprezen Martin van Amerongen, die zijn lidmaatschap van de Partij van de Arbeid verklaarde met de opmerking: ‘Ach, het is de NSB niet.’ ●

Ethisch peil: 8

Van der Laan heeft een sterk verantwoordelijkheidsgevoel dat is verankerd in een diep besef van goed en kwaad. Omdat hij niet in God gelooft, doet de invulling van die begrippen een zwaar beroep op hem. De Tweede Wereldoorlog is een ijkpunt, maar omdat hij pas na de oorlog is geboren, kunnen de begrippen van goed en kwaad uit die tijd niet de houvast bieden die hij zoekt. De worsteling om toch het goede te doen, maakt hem streng voor anderen, maar niet minder voor zichzelf.